TİDSAD
Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Okul Müdürlerinin Etik Liderlik Özellikleri ile Öğretmenlerin Özerklik Davranışları Arasındaki İlişki

The Relationship between Ethical Leadership Characteristics of School Principals and Autonomy Behaviors of Teachers

Emre BAYAT*

Ahmet AKBABA**

Geliş/Submitted: 29.04.2022
Kabul/Accepted: 20.06.2022
Yayın/Published: 27.06.2022

Citation / Atıf

Bayat, E. ve Akbaba, A. (2022). Okul müdürlerinin etik liderlik özellikleri ile öğretmenlerin özerklik davranışları arasındaki ilişki. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (33), 16-38.

Bayat, E. & Akbaba, A. (2022). The Relationship between ethical leadership characteristics of school principals and autonomy behaviors of teachers. *The Journal of Turk & Islam World Social Studies*, 9 (33), 16-38.

Makale Türü: **Araştırma Makalesi** Article Information: **Research Article**

10.29228/TIDSAD.62240

This article was checked by Intihal.net. Bu makale İntihal.net tarafından taranmıştır.
This article is under the Creative Commons license. Bu makale Creative Commons lisansı altındadır.

***Bil. Uzm., Yüzüncü Yıl Üniversitesi, emrehantekin.4477@gmail.com**
****** Doç. Dr., Hakkari Üniversitesi, ahmetakbaba13@gmail.com**

TİDSAD
Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Okul Müdürlerinin Etik Liderlik Özellikleri ile Öğretmenlerin Özerklik Davranışları Arasındaki İlişki [1]

The Relationship between Ethical Leadership Characteristics of School Principals and Autonomy Behaviors of Teachers

Emre BAYAT

Doç. Dr. Ahmet AKBABA

Öz: Bu çalışmanın amacı, okul müdürlerinin etik liderlik özellikleri ile öğretmen özerkliği arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Van ili Edremit, Saray, Özalp resmi ortaöğretim okullarında görev yapan 795 öğretmenden oluşmuştur. Tarama modeline göre yapılan çalışmada basit seçkisiz örneklem yöntemi kullanılmış ve 215 öğretmen örneklem olarak çalışmaya dâhil edilmiştir. Araştırma sonucunda; öğretmenlerin etik liderlik algıları yüksek bulunmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin "cinsiyet, yaş" değişkenlerine göre etik liderlik algılarında anlamlı bir farklılık varken "çalıştıkları ilçenin statüsü" değişkenine göre etik liderlik algılarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, öğretmen özerkliği toplam ölçek puanına ilişkin algıları yüksek düzeyde çıkmıştır. Öğretmenlerin "okul türü, görev yapılan ilçenin statüsü" değişkenlerine ilişkin öğretmen özerkliği algılarında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin etik liderlik ve öğretmen özerkliği toplam ölçek puanlarına ilişkin algıları arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. Araştırmada, etik liderlik ile öğretmen özerkliği arasında pozitif doğrusal bir ilişki saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Etik, etik liderlik, özerklik, öğretmen özerkliği.

Abstract: The aim of this study is to determine the relationship between school principals' ethical leadership characteristics and teacher autonomy. The universe of the study consists of 795 teachers who worked in the public secondary schools of Van province Edremit, Saray and Özalp in the academic year of 2018-2019.The simple random sampling method was used in the study conducted according to the scanning model and 215 teachers were included in the study as a sample. As a result of the research; teachers' ethical leadership perceptions were found to be high. According to the "gender, age" variables of the teachers participating in the research, there was a significant difference in their ethical leadership perceptions, but there was no signifi-

---

[1] "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları: Bu çalışma için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir. Bu çalışma birinci yazarın yüksek lisans tezinden türetilmiştir. Bu çalışmanın veri toplama safhası 2018-2019 yılları arasında yapıldığından etik kurul onayı gerekmemektedir. Katkı Oranı Beyanı: %60-%40. Sorumlu Yazar: Emre BAYAT

Statements of "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors": No conflicts of interest were reported for this article. Ethics committee approval is not required for this article. This study derived from first author's master thesis. Ethics committee approval is not required for this article. Author Contributions: %60-%40. Corresponding Author: Emre BAYAT

cant difference according to the teachers' "status of the district they work in" variable. The perceptions of the teachers participating in the study regarding the total teacher autonomy scale score were found tobe high. In addition, a significant difference has emerged in teachers' perceptions of teacher autonomy regarding the variables of "type of school, status of the district where they work". A moderate, positive and significant relationship emerged between teachers' perceptions of ethical leadership and teacher autonomy total scale scores. In the study, a positive linear relationship was found between ethical leadership and teacher autonomy.

Keywords: Ethic, ethic leadership, autonomy, teacher autonomy.

Giriş

Bilginin sınır tanımadığı küreselleşmiş dünyada, üzerinde en fazla konuşulan ve araştırmaların yapıldığı alanların başında eğitim ve eğitimde kalitenin arttırılması gelmektedir. Kaliteyi ve başarıyı arttırmayı amaçlayan eğitim kurumları sürekli bir değişim ve gelişme içerisindedirler. Gerçek anlamda eğitimin kalitesinin artmasında aynı zamanda yeni yöntemlerin hayata geçirilmesinde, değişen eğitim politikalarını takip eden, karar alırken bazı değerler çerçevesinde karar alan, eğitim yöneticilerinin önemli katkıları bulunmaktadır.

Liderlik kavramının içinde insanları belli hedefler etrafında toplayabilmek, onları amaçları gerçekleştirebilmek için olumlu yönde etkileyebilmek ve aktifleştirebilmek gibi ifadeleri görmek mümkündür. Liderler, örgütlerinin başarıya ulaşabilmesi için çalışanlarını güdüleyebilmeli, çeşitli denetim ve performans değerlendirmeleriyle verimi arttırmayı kendilerine vizyon edinmelidirler. Tüm bunların gerçekleşebilmesi için liderin yetenekleri, bilgi ve birikimiyle insanları etkileyebilmesi gerekir. Liderlik kuramları arasında kendisine önemli bir yer edinen ve sürekli dile getirilen etik liderlik, etik değerleri önce kendisinde gösteren daha sonra etkili bir şekilde çalışanlar arasında hissettiren liderlik türünü ifade etmektedir. Etik liderler, hedeflerin gerçekleşebilmesi için azami performans sergilerler fakat bunu gerçekleştirirken ahlaki değerleri göz ardı etmez bilakis bu değerleri ön plana çıkarırlar. Etik liderlerin çalışanlarını etkileyebilmeleri için yaptıkları uygulamalarda adaletli, şeffaf ve açık olmaları gerekmektedir. Liderlikle ilgili yetenek, bilgi ve birikimlerini etik değerler ile bütünleştiremeyen liderler, hem toplumda hem de çalışanlarının gözünde güven ve itibar kaybedeceklerdir. Etik kavramı ahlak felsefesi olarak da tanımlanabilmektedir.

Etik günlük yaşamımızda karşılaştığımız davranışların ahlaki olarak tartışılabilmesi için zemin hazırlar ve bu süreçleri içine alır. Ortaya çıkan tartışmaları, taraf tutmaksızın ahlaki bir şekilde çözüme kavuşturmaya çalışır. Doğru ve iyi olan aynı zaman da hayata dair bazı pratiklerin ortaya nasıl konulacağını ifade eder (Levent, 2019). Özlem (2018), her ahlaki değerin içinde etiğin, her etikte de bir ahlakın olduğunu söyler. Etik kavramını tam anlamıyla kavrayabilmek ve etiğin alanından haberdar olabilmek için yukarıda ismi geçen etik kuramlarını özümsemenin yanında etik ile ilgili bazı kavramları bilmek faydalı olacaktır.

Etik, ahlak felsefesi demektir. Bu açıklamada etiğin ahlak ile ilgilendiğini gösterir. Fakat etik, ahlak anlamına gelmez. Bu iki kavramın arasındaki farklardan biri de şudur: bir felsefe alanı olan etik bir bilim dalıdır fakat ahlak bizleri kuşatan toplumsal özellik içeren bir olgudur. Etik, ahlak kavramını da içine alan bir kavramdır. Ahlak yazılı olmayan doğru ya da yanlışı ifade eden ilkeler iken etik, bir topluluk veya mesleğe ilişkin yazılı kurallar

oluşturmaya gayret eder (Efendi, 2018).Etik, ahlak kavramının teorik kısmı, kavramsal boyutu ve ahlak olgusu üzerine felsefi olarak düşünmektir. Ahlaki olan şeyler etikte analiz edilir. Ahlak kurallarının bulunmadığı bir topluluk yoktur. Ahlakın teorik kısmını oluşturan etik, tüm toplumların sahip olduğu değeri ifade eder. Etik, ahlakın yerini tutmaya çalışmaz. Etiğin amacı ahlaki eylemlerin bilgi temelli yapısını ortaya çıkarabilmektir (Mahmutoğlu, 2011).Etik gündelik yaşamdaki uygulamada olan ahlak sorunlarıyla ilgilenerek gelişme kat etmiştir. Ahlaki emirler çoğunlukla emir kipi içeren cümlelerden oluşmuştur. Örnek olarak; "görevini yap, işini düzgün yürüt !", "yalan konuşmamaya söz ver !", "bana sadık kalacağına yemin et !" cümlelerini verebiliriz. Bu talepleri yerine getiren kişi doğru, sadık, sorumluluk sahibi gibi ahlaki erdemleri taşımış olur. Etikte ise asıl sorular; İnsan niçin ahlaki davranmalı? Neden ahlak dışı davranışlar sergilenmemeli? Şeklindedir.

Öğretmen Özerkliği; Psikoloji, felsefe, eğitim bilimleri ve siyaset bilimi gibi birçok alanın araştırma konuları arasında yer alan özerklik kavramı farklı bakış açılarına göre değerlendirilebilir. Özerklik kavramı doğru bir şekilde kullanılmadığında ve bağlamı dikkate alınmadığında karmaşık bir hal alabilir. Türkiye'de yapılan bazı çalışmalar dikkate alındığında özerklik kavramı yerine otonomi (outonomy) kavramının kullanıldığı görülmektedir (Gül, 2015).Özerklikle ilgili çalışmalar ülkemizde sınırlı sayıdadır. Özellikle konu ile ilgili çalışmalar batı ülkelerinde mevcuttur. Bu çalışma alana katkı sağlamak adına önem taşımaktadır. Ayrıca çalışmada otonomi yerine "özerklik" kavramının kullanımı tercih edilmiştir. Öğretmen özerkliğinin gerçekleşmesinin koşulları arasında öğretmenlerin mesleklerine hâkim olmaları yani mesleklerinde profesyonel olmaları bulunmaktadır. Mesleğinin gerektirdiği bilgiyi bilen ve uygulayan öğretmenler sonucu faydalı olacak kararlar alabilirler. Bu kararlar hem örgütü hem de örgütteki tüm bireyleri olumlu etkileyecektir. Kendisini özerk hisseden öğretmenler öğrenen özerkliğini de teşvik edecek ve öğrencinin öğrenme sorumluluğunu üstlenmesini sağlayacaktır. Öğrencilerin öğrenmeleri ve değerlendirilmeleri ile ilgili sağlıklı kararlar almak hem özerk hem de etkin olmayı gerektirir. Öğretmenlerin çalıştıkları kurumda kendilerini ifade edebilmeleri ve yeterli oldukları konularda özerklik sergileyebilmeleri başarıyı arttırmak adına önemlidir. Bu çalışma ile okul müdürlerinin etik liderlik özellikleri ile öğretmenlerin öğretmen özerkliği düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi bu araştırmanın öncelikli önemini oluşturmaktadır. Çalışmanın diğer bir önemi, okul müdürlerinin etik liderlik düzeylerinin ortaya çıkmasıdır. Bu araştırmanın alana teorik katkılarının yanı sıra konuyla ilgili karar alıcılara pratik bilgiler sunması da amaçlanmıştır.

Okul müdürlerinin etik liderlik özellikleriyle okullarındaki öğretmenlerin öğretmen özerklikleri arasındaki ilişkinin ne düzeyde olduğu bu ilişki düzeyinin öğretmenlerin çalışma hayatına etkileri araştırılması ve ilgililere gerekli önerilerde bulunmak araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmanın genel amacı ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda okul müdürlerinin etik liderlik özellikleri ile öğretmenlerin, öğretmen özerkliği düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Bu genel amaçlar çerçevesinde aşağıdaki soruların cevap aranmıştır.

1. Ortaöğretim okullarında görev yapan okul müdürlerinin etik liderlik özellikleri ne düzeydedir?

2. Öğretmenlerin okul müdürlerinin etik liderlik özelliklerine ilişkin görüşleri cinsiyet, yaş, çalışılan ilçenin statüsü (merkezi ilçe- İlçe) değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

3. Ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin "öğretmen özerkliği" düzeyleri nasıldır?

4. Öğretmenlerin "öğretmen özerkliği" düzeylerine ilişkin görüşleri görev yapılan okul türü ve çalışılan ilçenin statüsü (merkezi İlçe- İlçe) değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

5. Ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin görüşlerine göre okul müdürlerinin etik liderlik özellikleri ile öğretmenlerin, öğretmen özerkliği düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

6. Ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin görüşlerine göre okul müdürlerinin etik liderlik özellikleri, öğretmen özerkliğini ne düzeyde yordamaktadır?

Yöntem

Bu çalışma, Ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin görüşlerine göre okul müdürlerinin etik liderlik özellikleri ile öğretmenlerin, öğretmen özerkliği düzeyleri arasındaki ilişki belirlemek amacıyla ilişkisel tarama modeliyle yapılmış nicel bir çalışmadır. Tarama modeli günümüzde var olan veya geçmişteki bir durumun var olduğu biçimiyle betimlenmesini amaç edinmiş araştırma yaklaşımına denir (Karasar, 1994). İlişkisel tarama yönteminde ise, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasındaki birlikte değişimin varlığı veya derecesi belirlenmeye çalışılır (Karasar, 2009).

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim- öğretim yılında Van ili Edremit, Saray, Özalp resmi ortaöğretim okullarında görev yapan 795 öğretmenden oluşmuştur. Tarama modeline göre yapılan çalışmada basit seçkisiz örneklem yöntemi kullanılmış ve 215 öğretmen örneklem olarak çalışmaya dâhil edilmiştir. Basit seçkisiz örneklem, örneklem seçiminde kullanılan tekniklerden biridir. Tanımlanmış bir evrendeki tüm elemanlara, örnekleme seçilmek için eşit ve birbirinden bağımsız şans verir. Başka bir ifadeyle bütün elemanların seçilebilme olasılığı aynıdır ve bir elemanın seçilmesi öteki elemanın seçimini etkilememektedir. Güçlü bir temsil özelliğine sahip örneklem seçiminin geçerli ve en iyi yolu seçkisiz örneklemedir (Özen ve Gül, 2007). Anket ve ölçek formları bizzat araştırmacının kendisi tarafından evrende bulunan bütün öğretmenlere dağıtılmış, toplanan anketlerin 215 inin kullanılabilir olduğu tespit edilmiştir.

Veri Toplama ve Analiz:

Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından belirlenen on sorudan oluşan Kişisel Bilgiler Formu (ek.1), Etik Liderlik Ölçeği (ELÖ) ve Öğretmen Özerkliği Ölçekleri (ÖÖÖ) ile toplanmıştır.

Etik Liderlik Ölçeği (Ek-2).Yılmaz (2005) tarafından geliştirilen 44 madde ve 4 boyuttan oluşan 5'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçekte bulunan boyutlar ise; İletişimsel etik,

iklimsel etik, karar vermede etik ve davranışsal etik'tir. Etik Liderlik Ölçeğinin (ELÖ) güvenirliğini ölçmek için ölçeğin tümü ve ayrı ayrı alt boyutları açısından Cronbach Alpha katsayısını kullanmış ve güvenirliğin bir ölçütü olarak belirlemiştir. Yılmaz tarafından Ölçeğin toplam güvenirlik katsayısı .97 bulunmuştur. Bu çalışma için etik liderlik ölçeğinin güvenirlik katsayısı yeniden hesaplanmış ve ölçeğin tümü için .96 bulunmuştur.

Öğretmen Özerkliği Ölçeği; Altınkurt ve Çolak (2017) tarafından geliştirilen ölçek, 17 maddeden ve 4 boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte bulunan boyutlar " öğretme süreci özerkliği, öğretim programı özerkliği, mesleki gelişim özerkliği ve mesleki iletişim özerkliği" dir. Öğretmen özerkliği ölçeği (ÖÖÖ), 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı; Öğretme Süreci Özerkliği faktörü için .77, Öğretim Programı Özerkliği faktörü için .80, Mesleki Gelişim Özerkliği faktörü için .75, Mesleki İletişim Özerkliği faktörü için .80 ve ölçeğin tümü için .87 olarak bulunmuştur. Bu çalışma için öğretmen özerkliği ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı yeniden hesaplanmış ve ölçeğin tümü için .87 bulunmuştur.

Nicel veri toplama aracıyla elde edilen verilerin analizi istatistiksel paket programı (SPSS) kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Ortaöğretim müdürlerinin etik liderlik özelliklerinin öğretmen özerkliğini yordama düzeylerini öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda belirleyebilmek için betimsel istatistik tekniklerine başvurulmuştur. Bu bağlamda veri analizinde öncelikle frekans, yüzde hesabı, standart sapma ve aritmetik ortalama değerlerine bakılmış aynı zamanda ortalamaların karşılaştırılması için t-testi, Anova (tek yönlü varyans analizi) kullanılmış, daha sonra öğretmenlerin görüşleri ile önceden belirlenen değişkenler arasında ilişki olup olmadığına bakılmıştır.

Bulgular

Etik Liderlik ve Alt Boyutları: Araştırmaya katılan ortaöğretim öğretmenlerinin etik liderliğin "İletişimsel Etik", "İklimsel Etik", "Karar Vermede Etik" ve "Davranışsal Etik" alt boyutlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Etik liderliğin alt boyutlarına ilişkin bulguların aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin Okul Müdürlerinin Etik Liderlik ve Alt boyutlarına İlişkin Bulgular

Öğretmenler	**N**	X	S
İletişimsel etik	215	3,89	0,97
iklimsel etik	215	3,80	0,94
Karar vermede etik	215	3,97	0,96
Davranışsal etik	215	3,90	0,90
Etik Liderlik (toplam)	215	3,89	0,87

Tablo 1'e göre öğretmenlerin etik liderlikle ilgili görüşleri; iletişimsel etik türünde ($\bar{X}$=3,89), iklimsel etik türünde ($\bar{X}$=3,80), karar vermedeki etik türünde ($\bar{X}$=3,97), davranışsal etik türünde ($\bar{X}$=3,90) ve genel anlamda ($\bar{X}$=3,89) "katılıyorum" düzeyine yakın bir ortalamaya denk geldiği görülmektedir. Katılımcı öğretmenlerin en fazla karar vermede etik türüne olumlu görüş bildirdiği, en az ise iklimsel etik türünde olumlu görüş bildirdiği saptanmıştır. Genel anlamda bu çalışmaya katılan öğretmenlerin okul müdürlerini "katılıyorum" aralığında etik bulduğunu ifade edebiliriz.

Etik Liderliğin "İletişimsel Etik", "İklimsel Etik", "Karar Vermede Etik" ve "Davranışsal Etik" Alt Boyutları. Öğretmenlerin etik liderliğin alt boyutlarına ilişkin algılarını saptayabilmek için sorulan sorulara verdikleri cevapların standart sapma ve aritmetik ortalama değerleri verilerek yorumlanmıştır. Öğretmenlerin her bir alt boyuta ilişkin verdikleri cevaplara ilişkin değerler Tablo 2'de verilmektedir.

Tablo 2. Etik Liderlik ve Alt Boyutları

Öğretmenler	**X**	S
İletişimsel Etik		
1.Md. Hatalarını kabul eder.	3,66	1,13
2.Madde. Bencil davranışlar sergilemez.	3,73	1,14
3.Madde. Öğretmenlere adaletli davranır.	3,73	1,13
4.Madde: Tartışmalara yapıcı ve anlayışlı katılır.	3,86	1,07
5.Madde: Sabırlıdır.	3,91	0,98
6.Madde: Alçak gönüllüdür.	3,85	1,09
7.Madde: İnsanlara eşit davranır	3,71	1,13
8.Madde: Tüm öğretmenlere sevgiyle davranır	3,79	1,09
9.Madde: Öğretmenlere sefkatle yaklaşır	4,02	2,94
10.Madde: Etrafındaki insanlara saygı gösterir	4,2	2,89
11.Madde: Öğretmenler arasında arabozucu değildir	4,07	1,02
12.Madde: Merhametlidir	3,96	0,99
13.Madde: Öğretmenlere içten davranır	3,98	2,09
14. Madde: Öğretmenleri kişisel özelliklerinden dolayı yargılamaz.	4,07	0,95
15. Madde: Yapılan hizmetlerden dolayı minnet duygusu besler	3,8	1,07
İklimsel Etik		
1.Madde: Öğretmenleri teşvik eder	3,99	0,99
2.Madde: Kendi düşüncelerini sevgiyi temel alan…	3,76	1,1
3.Madde: Geleceğe dönük somut hedefler koyar	3,72	1,04
4.Madde: Kendiişlerini sorumluluk duygusu içinde yapar	4,25	2,88
5.Madde: Öğretmenlerin yaratıcılığının ortaya çıkması için…	3,7	1,16
6.Madde: Öğrenme konusunda isteklidir	3,82	1
7.Madde: Öğretmenlerin farklı düşünebileceğini kabul eder	3,78	1,06
8.Madde: Öğretmenlerin başarısını, adaletli bir şekilde ödüllendirir	3,59	1,16
9.Madde: Okulun kurallarını doğru bir şekilde oluşturur	3,81	1,13
10.Madde: Tartışmalar için özgür ortamlar yaratır.	3,63	1,14
11.Madde: Mesleki etkinliğini arttırmaya yönelik çaba içerisindedir	3,76	1,11
Karar Vermede Etik		
1.Madde: Çözümler üretmede kararlı ve sistemli yaklaşır.	4,08	3,63
2.Madde: Politik konular üzerinden kazanç sağlamaya yönelik...	4,14	2,2
3.Madde: Dini konular üzerinden fayda amaçlı faaliyetlerde	3,86	1,05
4.Madde: Ekonomik alanda kişisel kazanç sağlayıcı…	3,99	1,03
5.Madde: Mesleki sorumluluklarını dürüstlük duygusu…	3,97	1

6.Madde: Okulda ortak alınan kararları, etkili biçimde uygular	3,87	1,05
7.Madde: Okulda yapılan işlerde kriter, standart belirler	3,91	0,96
8.Madde: Kötü sayılabilecek alışkanlıklara sahip değildir.	3,97	0,98
9.Madde: Davranışlarının sınırlarını bilir	3,98	0,96
Davranışsal Etik		
1.Madde: Kendi kendini değerlendirebilir	3,76	1,04
2.Madde: Doğru sözlüdür	3,98	0,99
3.Madde: Dürüst davranır.	3,99	0,99
4.Madde: Olaylar karşısında cesaretli davranır	3,84	1,08
5.Madde: Tüm koşullarda gerçeği söyler	3,71	1,04
6.Madde: Bireysel hakları korur	3,89	0,98
7.Madde: İçinde bulunduğu toplumun değerlerine saygı gösterir	4,13	0,93
8.Madde: İfadeleri gerçeği yansıtır.	3,93	1,01
9.Madde: Faaliyetleri gerçeklik ilkesine göre yapar	3,89	1,01

Tablo 2'ye baktığımızda iletişimsel etik ile ilgili en yüksek düzeyde katılımın "etrafındaki insanlara saygı gösterir ($\bar{X}$=4,20), öğretmenler arasında arabozucu değildir ($\bar{X}$ =4,07) ve öğretmenleri sahip oldukları kişisel özelliklerinden dolayı yargılamaz ($\bar{X}$=4,07)" maddelerine olduğuna ulaşılmıştır. İklimsel etik türünde ise en yüksek düzeyde katılım "kendi işlerini sorumluluk duygusu içinde yapar ($\bar{X}$=4,25), öğretmenleri teşvik eder ($\bar{X}$=3.99) ve öğrenme konusunda isteklidir ($\bar{X}$=3,82)" maddelerine olmuştur. Karar vermede etik türüne baktığımızda en yüksek düzeyde algılanan maddeler "politik konular üzerinden fayda amaçlı faaliyetlerde bulunmaz ($\bar{X}$=4,14), çözümler üretmede kararlı ve sistemli yaklaşır ($\bar{X}$=4,08) ve ekonomik alanda kişisel kazanç sağlayıcı faaliyetlerde davranmaz ($\bar{X}$= 3,99)" maddeleridir. Davranışsal etik türünde ise en yüksek düzeyde algılanan üç madde "içinde bulunduğu toplumun değerlerine saygı gösterir ($\bar{X}$=4,13), dürüst davranır ($\bar{X}$=3,99) ve doğru sözlüdür ($\bar{X}$=3,98)" maddeleridir. Daha az ortalamaya sahip maddeler ise "tüm koşullarda gerçeği söyler ($\bar{X}$=3,71), kendi kendini değerlendirir ($\bar{X}$=3,76) ve olaylar karşısında cesaretli davranır ($\bar{X}$=3,84)" maddeleridir. Sonuç olarak bu çalışmaya katılan öğretmenler davranışsal etik türünde okul müdürleriyle ilgili "tüm koşullarda gerçeği söyler, kendi kendini değerlendirebilir ve olaylar karşısında cesaretli davranır" ifadelerinin bulunduğu maddeleri diğerler maddelere göre daha az tercih ettiklerini söylenebilir.

Katılımcı Özellikleri ile Müdürlerin Etik Liderlik Düzeyi Arasındaki İlişki

Araştırmanın ikinci alt problemine yanıt bulmak amacıyla t- testi ve tek yönlü varyans analizi (Anova) kullanılmıştır. Ortaya çıkan bulgular ve bulgulara ilişkin yorumlara bu bölümde yer verilmiştir.

Katılımcıların Etik Liderliğe İlişkin Algılarının "Cinsiyet" Yönünden İncelenmesi. Öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre, etik liderlik algıları t testi kullanılarak karşılaştırılmış, ortaya çıkan bulgular ve yorumlara Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3. *Öğretmenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Etik Liderliğe ilişkin Aritmetik Ortalamaları ve T Testi Puanları*

Ölçek/Boyut	Cinsiyet	f	X	Sd	t	P

İletişimsel Etik	Kadın	116	3,77	1,06	-1,998	**0,047***
	Erkek	99	4,03	0,85		
İklimsel Etik	Kadın	116	3,67	0,97	-2,151	**0,033***
	Erkek	99	3,95	0,98		
Karar vermede Etik	Kadın	116	3,8	0,87	-2,933	**0,004***
	Erkek	99	4,18	1,01		
Davranışsal Etik	Kadın	116	3,79	0,93	-1,886	0,061
	Erkek	99	4,03	0,86		
Etik Liderlik (toplam)	Kadın	116	3,75	0,90	-2,393	**0,018***
	Erkek	99	4,04	0,82		

NOT:*P≤0,05

Tablo 3 incelendiği zaman iletişimsel etik, iklimsel etik ve karar vermede etik boyutlarında ve genel olarak etik liderlik algısında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Davranışsal etik boyutunda ise P>0,05 olduğu için anlamlı bir fark bulunmamıştır. Aritmetik ortalamalar incelendiğinde erkek öğretmenlerin iletişimsel etik, iklimsel etik ve karar vermede etik algılarının daha yüksek düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcıların Etik Liderliğe İlişkin Algılarının "Yaş" Yönünden İncelenmesi: Etik liderliğe ilişkin öğretmen görüşlerinin "yaş" değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik standart sapma ve aritmetik ortalama değerleri ile ANOVA testi sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4. *Öğretmenlerin Yaş Değişkenine Göre Etik Liderlik Ve Alt Boyutlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve ANOVA Testi Puanları*

Ölçek/Boyut	**Yaş**	**N**	**X**	**Sd**	**F**	**P**	**Fark olan gruplar (Tukey)**
İletişimsel Etik	22-25 yaş	37	3,94	1,21			
	26-30 yaş	88	3,66	1,01	2,858	**0,038***	**2. ve 4. grup**
	31-35 yaş	40	4,1	0,86			
	36 yaş ve üstü	50	4,07	0,69			
İklimsel Etik	22-25 yaş	37	3,66	0,92			
	26-30 yaş	88	3,63	1,05	3,036	**0,030***	**2. ve 3. grup**
	31-35 yaş	40	4,09	0,81			
	36 yaş ve üstü	50	3,97	0,78			
Karar vermede Etik	22-25 yaş	37	3,85	0,91			
	26-30 yaş	88	3,77	0,89	4,041	**0,005***	**2. ve 3. grup**
	31-35 yaş	40	4,32	1,24			
	36 yaş ve üstü	50	4,15	0,72			
Davranışsal Etik	22-25 yaş	37	3,8	1			
	26-30 yaş	88	3,72	0,95	3,436	**0,018***	**2. ve 3. grup**
	31-35 yaş	40	4,23	0,81			
	36 yaş ve üstü	50	4,03	0,73			
Etik liderlik (toplam)	22-25 yaş	37	3,83	0,95			
	26-30 yaş	88	3,69	0,93	3,637	**0,014***	**2. ve 3. grup**

31-35 yaş	40	4,17	0,83
36 yaş ve üstü	50	4,05	0,66

NOT:*P≤0,05

Tablo 4'de yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucuna bakıldığı zaman ortaöğretim öğretmenlerinin, etik liderlikle ilgili algıları yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (p< 0.05). Yaş değişkeninin etik liderliğin üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğu şeklinde bir yorum yapılabilir. Analize göre hangi gruplar arasında farklılığın bulunduğunu saptamak için tamamlayıcı post-hoc analiz tekniği kullanılmıştır. Yaygın olarak kullanılan Tukey çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde iletişimsel etik alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir. Bu farklılık 26-30 yaş aralığı ile 36 yaş ve üstü aralığında oluşmaktadır. 36 yaş ve üstünde olan öğretmenlerin etik liderlik algıları daha yüksektir. İklimsel etik, karar vermede etik, davranışsal etik alt boyutlarında ve etik liderliğin toplam ölçek puanında 26-30 yaş aralığındaki öğretmenler ile 31-35 yaş aralığındaki öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. 31-35 yaş aralığındaki öğretmenlerin ortalamaları 26-30 yaş aralığındakilere göre daha yüksektir. Sonuç olarak yaş ilerledikçe etik liderliğe ilişkin algının yükseldiğini söyleyebiliriz.

Katılımcıların Etik Liderliğe İlişkin Algılarının "Çalıştıkları ilçelerin statüsü" Yönünden İncelenmesi: Tablo 5'de çalışmaya katılan öğretmenlerin çalıştıkları okulların merkezi ilçede (Edremit) oluşları ve merkezi olmayışları (Özalp, Saray) temel alınmıştır

Tablo 5. *Öğretmenlerin Çalıştıkları İlçelerin Statüsüne Göre Etik Liderliğe İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve t Testi Puanları*:

	İlçelerin Statüsü	**N**	$\bar{X}$	**Sd**	**t**	**P**
İletişimsel Etik	Merkez İlçe	115	3,82	0,97	-1,039	0,300
	İlçe	100	3,96	0,98		
İklimsel Etik	Merkez İlçe	115	3,77	0,98	-,522	0,603
	İlçe	100	3,84	0,90		
Karar Verme Etik	Merkez İlçe	115	3,89	1,05	-1,385	0,167
	İlçe	100	4,07	0,83		
Davranışsal Etik	Merkez İlçe	115	3,84	0,92	-1,134	0,258
	İlçe	100	3,98	0,88		
Etik Liderlik (genel)	Merkez İlçe	115	3,83	0,90	-1,083	0,280
	İlçe	100	3,96	0,84		

NOT:∗P≤0,05

Tablo 5'te yapılmış olan t testi sunucuna göre, ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin etik liderlik algılarının "çalıştıkları ilçelerin statüsü" değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir (p>0.05). Çalışılan ilçelerin statüsünün etik liderlik algısı üzerinde yeterli bir farklılığa yol açmadığı yorumunu yapabiliriz. Ayrıca iletişimsel etik, iklimsel etik, karar vermede etik ve etik liderlik ölçeğinin toplam puan ortalamalarında merkezi olmayan ilçelerde çalışan öğretmenlerin daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Öğretmen Özerkliği ve Alt Boyutları

Öğretmen özerkliğinin alt boyutlarına ilişkin bulgular, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. *Öğretmen Özerkliği ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular*

Alt Boyutlar	f	$\bar{X}$	S
Öğretme Süreci Özerkliği	215	4,12	0,66
Öğretim Programı Özerkliği	215	4,04	0,76
Mesleki Gelişim Özerkliği	215	3,46	1,16
Mesleki İletişim Özerkliği	215	4,03	0,86
Öğretmen Özerkliği (toplam)	**215**	**3,96**	**0,63**

Tablo 6 incelendiği zaman öğretmenlerin öğretmen özerkliği toplam ölçek puanı ve alt boyutlarına ilişkin betimsel istatistikler verilmiştir. Puanların aritmetik ortalamaları 3,46 ile 4,12 arasında değerler almaktadır. Öğretmenlerin, öğretmen özerkliğine ilişkin algılarının alt boyutlarının aritmetik ortalamalarına bakıldığında; "öğretme süreci özerkliği" alt boyutunun düzeyi (4,12±0,66) "katılıyorum" düzeyinde; "öğretim programı özerkliği" alt boyutundaki ortalama ise (4,04±0,76) "katılıyorum" düzeyinde; "mesleki gelişim özerkliği" alt boyutu düzeyi ortalamasının (3,46±1.16) "orta derecede katılıyorum" düzeyinde; "mesleki iletişim özerkliği" alt boyutunun düzeyi ortalamasının "katılıyorum" düzeyinde (4,03±0,86) olduğu görülmektedir.

Bulgulara göre en yüksek ortalamaya sahip alt boyut (4,12) "öğretme süreci özerkliği" boyutudur. En düşük ortalama ise (3,46) "mesleki gelişim özerkliği" alt boyutudur. Araştırmaya katkıda bulunan öğretmenlerin öğretmen özerkliği toplam ölçek puanına ilişkin algılarına genel olarak bakıldığında ortalamanın (3,96±0,63) "katılıyorum" düzeyine çok yakın olduğu görülmektedir.

Öğretme Süreci Özerkliği Alt Boyutu. Öğretmenlerin "öğretme süreci özerkliği" alt boyutuna verdiği yanıtların aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. *Öğretme süreci özerkliği alt boyutu*

"öğretme süreci özerkliği" Alt Boyutu	$\bar{X}$	S
Md.1. Derslerde hangi etkinliklere, ne kadar zaman ayıracağıma…	4,20	0,99
Md.2. Derslerde kullanacağım öğretim yöntem ve tekniklerini….	4,31	0,96
Md.3 Derslerimde kullanacağım ölçme ve değerlendirme….	4,24	0,95
Md.4. Öğretim programında yer almayan…	4,00	0,99
Md.5. Öğrencilere istediğim konularda…	3,79	1,16
Md.6. Öğrencileri nasıl ödüllendireceğime…	4,18	0,89
Toplam	**4,12**	**0,66**

Tablo 7 incelendiğinde "öğretme süreci özerkliği" alt boyutunda en yüksek ortalama değere sahip olan madde; 2. Maddede bulunan "derslerde kullanacağım yöntem ve teknikleri kendim seçerim" ($\bar{X}$=4,31) ifadesidir. En düşük ortalamaya sahip olan madde ise "öğrencilere istediğim konularda ödev verebilirim" ($\bar{X}$=3,79) ifadesidir. "Öğretme süreci özerkliği" alt boyutundaki tüm maddelerin yüksek düzeyde algılandığını sadece 5. madde-

nin daha düşük ortalamaya sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 7'ye göre, araştırmaya katılan ortaöğretim öğretmenlerinin "öğretme süreci özerkliği" alt boyutunda öğretmen özerkliği algılarının genel olarak "katılıyorum" ($\bar{X}$= 4,12) düzeyinde olduğunu ifade edebiliriz. Sonuç olarak ortaöğretim öğretmenlerinin "öğretme süreci özerkliği" alt boyutunda öğretmen özerkliğine ilişkin algılarının yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

"Öğretim Programı Özerkliği" Alt Boyutu. Öğretmenlerin "öğretim programı özerkliği" alt boyutuna verdiği yanıtların aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8**.** *Öğretim Programı Özerkliği Alt Boyutu*

"Öğretim Programı Özerkliği" Alt Boyutu	$\bar{X}$	**S**
Md.7. Öğretim programını (konu, içerik, kazanım vb. bakımdan)…	4,01	1,03
Md.8. Dersi planlarken, öğrenci gereksinimlerine…	4,04	1,11
Md.9. Öğrenci gereksinimlerine göre…	4,08	0,93
Md.10. Öğrenci gereksinimlerine göre öğretim…	3,90	1,10
Md.11. Ders kitabına ek olarak…	4,17	1,08
Toplam	**4,04**	**0,76**

Tablo 8 incelendiği zaman "öğretim programı özerkliği" alt boyutunda en yüksek ortalamaya sahip maddeler 11 madde "ders kitabına ek olarak farklı kaynaklar kullanabilirim" ($\bar{X}$=4,17) maddesiyle 9. Madde "öğrenci gereksinimlerine göre öğretim programına eklemeler yapabilirim" ($\bar{X}$=4,08) ifadesidir. Bu alt boyutta en düşük ortalamaya sahip olan madde ise 10. madde "öğrenci gereksinimlerine göre öğretim programında eksiltmeler yapabilirim" ($\bar{X}$=3,90) ifadesidir. "Öğretim programı özerkliği" alt boyutunda 7, 8, 9 ve 11. maddelerin yüksek düzeyde algılandığını 10. maddenin ise ortalamasının diğer maddelere göre biraz düşük olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 8'e göre öğretmenlerin ortaöğretim öğretmenlerinin "öğretim programı özerkliği" alt boyutunda öğretmen özerkliğine ilişkin algıları "katılıyorum"($\bar{X}$=4,04) düzeyinde ve yüksek düzeyde olduğunu ifade edebiliriz. Buna göre ortaöğretim öğretmenlerinin "öğretim programı özerkliği" alt boyutunda öğretmen özerkliğine ilişkin algılarının yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

"Mesleki Gelişim Özerkliği" Alt Boyutu. Öğretmenlerin "mesleki gelişim özerkliği" alt boyutuna verdiği yanıtların aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9 **.** *Öğretmen Özerkliği: Mesleki Gelişim Özerkliği Alt Boyutu*

"Mesleki Gelişim Özerkliği" Alt Boyutu"	$\bar{X}$	**S**
Md.12. Katılacağım hizmet içi eğitimler…	3,19	1,45
Md.13. Katılacağım hizmet içi eğitimlerde…	3,47	1,41
Md.14. Alanım ile ilgili istediğim…	3,73	1,24
Toplam	3,46	1,16

Tablo 9 incelendiği zaman en yüksek ortalamaya sahip ifade 14. maddedeki "ala-

nım ile ilgili istediğim bilimsel toplantılara katılabilirim" ($\bar{X}$=3,73) ifadesiyken en düşük ortalamaya sahip maddenin ise 12. madde "katılacağım hizmet içi eğitimler için uygun zamanı kendim belirleyebilirim" ($\bar{X}$=3,19) ifadesidir. 13. madde ise ($\bar{X}$=3,47) 12. ve 14. maddenin ortalamalarının arasında bir değere sahiptir. "Mesleki gelişim özerkliği" alt boyutundaki maddelerin 3,19 ve 3,73 arasında değerler aldığı görülmektedir. 14. ve 13. maddenin yüksek düzeyde 12. Maddenin ise orta düzeyde algılandığını ifade edebiliriz. Tablo 9'a bakıldığında ortaöğretim öğretmenlerinin "mesleki gelişim özerkliği" boyutunda öğretmen özerkliği algılarının genel olarak "orta derecede katılıyorum" ($\bar{X}$=3,46) düzeyinde ve "orta" düzeyde olduğu görülmektedir. Sonuç olarak ortaöğretim öğretmenlerinin "mesleki gelişim özerkliği" alt boyutuna göre öğretmen özerkliği algılarının "orta" derecede olduğu söylenebilir.

"Mesleki İletişim Özerkliği" Alt Boyutu. Öğretmenlerin "mesleki iletişim özerkliği" alt boyutuna verdiği yanıtların aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. *Öğretmen Özerkliği: Mesleki İletişim Özerkliği Alt Boyutu*

Mesleki iletişim alt boyutu

"mesleki iletişim özerkliği" Alt Boyutu	$\bar{X}$	**S**
Md.15. Öğretmenler kurulunda…	4,13	1,05
Md.16. Meslektaşlarımla olan…	4,13	1,00
Md.17. Veliler ile olan iletişimime…	3,84	1,07
Toplam	**4,03**	**0,86**

Tablo 10 incelendiğinde en yüksek ortalamaya sahip maddelerin 15. ve 16. maddeler olduğu görülmektedir. 15. madde de "öğretmenler kurulunda düşüncelerimi özgürce ifade edebilirim" ($\bar{X}$=4,13) ifadesi yer alırken 16. Madde de "meslektaşlarımla olan iletişimime okul yönetimi karışamaz" ($\bar{X}$=4,13) ifadesidir. Bu alt boyutta en düşük en düşük ortalamaya sahip ifade 17. Madde de yer almaktadır. 17. Maddedeki ifade "veliler ile olan iletişimime okul yönetimi karışamaz" şeklindedir. Tablo 10'a göre ortaöğretim öğretmenlerinin "mesleki iletişim özerkliği" boyutunda öğretmen özerkliği algıları genellikle "katılıyorum" ($\bar{X}$=4,03) düzeyinde ve yüksek seviyededir. Buna göre ortaöğretim öğretmenlerinin "mesleki iletişim özerkliği" alt boyutuna göre öğretmen özerkliği algılarının yüksek düzede olduğunu ifade edebiliriz. Sonuç olarak mesleki iletişim özerkliğinin yüksek seviyede çıkması öğretmenlerin iletişim becerilerinin de iyi olduğunun göstergesi olduğunu söylemek mümkündür. Mesleki iletişim özerkliğinin yüksek olması demek öğretmenlerin eğitim öğretim sürecinde kendilerini rahat bir şekilde ifade edebildikleri anlamına gelebilir.

Öğretmenlerin "Okul Türü" Değişkenine Göre Öğretmen Özerkliği ve Alt Boyutlarına İlişkin Algıları.

Okul türü değişkenine göre, öğretmenlerin öğretmen özerkliği ve alt boyutlarına ilişkin algılarının, anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Anova (tek yönlü varyans analizi) yapılmış, sonuç olarak çıkan bulgular ve bu bulguların yorumlarına Tablo 11'de yer verilmiştir.

Tablo 11. *Katılımcıların "Okul Türü" Değişkenine Göre Öğretmen Özerkliği ve Alt Boyutları-*

na İlişkin Aritmetik Ortalamaları ve Anova testi

Ölçek/Boyut	Okul türü	n	$\overline{X}$	Sd	F	P	Fark olan grup (Tukey)
Öğretme Süreci	Fen ve Anadolu L.	89	4,27	0,58	7,52	0,001	**1.-2. ve 2.-3. grup arasında**
Özerkliği	Meslek Lisesi	60	3,86	0,71			
	İmam Hatip Lisesi	66	4,15	0,66			
Öğretim Programı	Fen ve Anadolu L	89	4,15	0,74	6,98	0,001	**1-2 ve 2-3 grup arasında**
Özerkliği	Meslek Lisesi	60	3,74	0,82			
	İmam Hatip Lisesi	66	4,16	0,64			
Mesleki Gelişim	Fen ve Anadolu L	89	3,46	1,15	5,73	0,004	**2 ve 3. grup arasında**
Özerkliği	Meslek Lisesi	60	3,1	1,23			
	İmam Hatip Lisesi	66	3,79	1,01			
Mesleki iletişim	Fen ve Anadolu L	89	4,11	0,81	1,4	0,25	**-**
Özerkliği	Meslek Lisesi	60	3,88	0,8			
	İmam Hatip Lisesi	66	4,06	0,95			
Öğretmen Özerkliği	Fen ve Anadolu L	89	4,07	0,58	8,18	**0,000**	**1-2 ve 2-3 grup arasında**
(Toplam)	Meslek Lisesi	60	3,69	0,64			
	İmam Hatip Lisesi	66	4,07	0,62			

Tablo 11'de yapılan Anova (tek yönlü varyans analizi) sonuçları incelendiğinde, ortaöğretim kurumlarındaki öğretmenlerin öğretmen özerkliği algıları, okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p< 0.05$). Okul türünün öğretmenlerin özerklik algıları üzerinde anlamlı bir fark yaratmada etkili olduğu yorumu yapılabilir. Ortaya çıkmış olan farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için post-hoc analiz tekniği kullanılmıştır. Genellikle bilimsel araştırmalarda tercih edilen Tukey tekniği tercih edilmiştir.

Tablo 11 incelendiği zaman "öğretme süreci özerkliği" alt boyutunda Fen ve Anadolu liselerindeki öğretmenler ile meslek liselerinde görev yapan öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Ayrıca meslek liselerindeki öğretmenler ve imam hatip liselerindeki öğretmenler arasında farklılık bulunmaktadır. Fen ve Anadolu liselerinde görev yapan öğretmenlerin özerklik algılarına ilişkin ortalamaları daha yüksek düzeydedir. Fen ve Anadolu liselerinden sonra imam hatip liselerindeki öğretmenlerin özerklik algılarının ortalaması yüksektir. Öğretmen özerkliğinin, öğretim programı özerkliği alt boyutunda fen ve Anadolu liselerindeki öğretmenler ile meslek liselerindeki öğretmenler arasında, İmam hatip liselerindeki öğretmenler ile meslek liselerindeki öğretmenler arasında anlamlı bir faklılık bulunmaktadır. Öğretim programı özerkliği alt boyutunda fen ve Anadolu ve İmam hatip liselerindeki öğretmenlerin ortalaması birbirine çok yakın ve yüksektir. Daha sonra ortalamaların değerleri sıralandığında meslek liseleri öğretmenlerinin ortalamaları gelmektedir.

Öğretmen özerkliğinin diğer bir alt boyutu "mesleki gelişim özerkliği" boyutunda ise meslek liselerindeki öğretmenlerin ortalamaları ile imam hatip liselerindeki öğretmenlerin ortalamaları arasında anlamlı bir faklılık bulunmaktadır. Diğer lise türlerinde anlamlı bir faklılık bulunmamaktadır. Meslek lisesi ve imam hatip lisesi öğretmenlerinin ortalamaları karşılaştırıldığında imam hatip liselerinde görev yapan öğretmenlerin ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Öğretmen özerkliği ölçeğinin, mesleki iletişim özerkliği alt boyutunda lise türleri arasında anlamlı bir faklılığın bulunmadığı görülmektedir (p =0,250>0.05). Mesleki iletişim alt boyutunda ortaöğretim öğretmenlerinin ortalamalarının birbirine çok yakın olduğu söylenebilir. Öğretmen özerkliğinin toplam ölçek puanında, Fen ve Anadolu liselerinde görev yapan öğretmenlerin ortalamaları ve meslek liselerinde görev yapan öğretmenlerin ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Ayrıca İmam Hatip liselerindeki öğretmenlerin ortalamaları ve meslek liselerindeki öğretmenlerin ortalamalarının arasında da anlamlı bir farklılık vardır. Öğretmen özerkliği toplam ölçek puanında Fen ve Anadolu liseleri ile İmam hatip liselerindeki öğretmenlerin ortalama değerleri aynıdır. Meslek liselerinde ise ortalama biraz daha düşüktür.

Öğretmenlerin "Görev Yapılan İlçenin Statüsü" Değişkenine Göre Öğretmen Özerkliği ve Alt Boyutlarına İlişkin Algıları.

Görev yapılan ilçenin statüsü, değişkenine göre, öğretmenlerin öğretmen özerkliği ve alt boyutlarına ilişkin algılarının, anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için t testi yapılmış, sonuç olarak çıkan bulgular ve bu bulguların yorumlarına Tablo 12'de yer verilmiştir.

Tablo 12. *Katılımcıların "Görev Yapılan İlçenin Statüsü" ile Öğretmen Özerkliği ve Alt Boyutlarına İlişkin T testi*

Ölçek/Boyut	İlçelerin Statüsü	n	$\bar{X}$	Sd	t	P
Öğretme Süreci Özerkliği	Merkez İlçe	115	4,08	0,64	-0,99	0,323
	İlçe	100	4,17	0,69		
Öğretim Programı Özerkliği	Merkez İlçe	115	3,94	0,76	-2,139	**0,034**
	İlçe	100	4,16	0,74		
Mesleki Gelişim Özerkliği	Merkez İlçe	115	3,31	1,14	-2,052	**0,041**
	İlçe	100	3,64	1,17		
Mesleki İletişim Özerkliği	Merkez İlçe	115	3,93	0,91	-1,77	0,078
	İlçe	100	4,14	0,78		
Öğremen Özerkliği (toplam)	Merkez İlçe	115	3,87	0,64		**0,028**
	İlçe	100	4,04	0,6		

Tablo 12 incelendiği zaman öğretim programı özerkliği, mesleki gelişim özerkliği alt boyutlarında ve genel olarak öğretmen özerkliği algısında "görev yapılan ilçenin statüsü" değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p<0.05). Öğretme süreci özerkliği ve mesleki iletişim özerkliği alt boyutlarında ise P>0.05 olduğu için anlamlı bir fark bulunmamıştır. Aritmetik ortalamalar incelendiğinde öğretim programı özerkliği ve mesleki gelişim özerkliği alt boyutlarındaki ortalamalarda aynı zamanda genel olarak öğretmen özerkliği ortalamasında "merkez ilçe statüsünde olmayan" bölgelerdeki ortaöğretim

öğretmenlerinin daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Sonuç olarak merkezi ilçede çalışan ortaöğretim öğretmenlerinin özerklik algılarının merkezi olmayan ilçelerde çalışan ortaöğretim öğretmenlerinin özerklik algılarına kıyasla daha düşük olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca öğretmen özerkliği ölçeğinin tüm boyutlarında ve genel olarak öğretmen özerkliği ölçeğinin puan ortalamasında "merkezi olmayan" ilçelerde görev yapan ortaöğretim öğretmenlerinin daha yüksek ortalamaya sahip olduğunu ifade edebiliriz.

Etik Liderlik ve Öğretmen Özerkliği Arasındaki Korelasyon İlişkisi

Etik liderlik ile öğretmenlerin özerklik davranışları arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır. Ortaya çıkan bulgular aşağıdaki gibidir.

Tablo 13. Etik Liderlik ve Öğretmen Özerkliği Arasındaki İlişki

	Öğretmen Özerkliği				
	Öğretme süreci	*öğretim programı*		*mesleki gelişim*	*mesleki*
iletişim					
	Özerkliği	*Özerkliği*		*özerkliği*	*özerkli-*
ği			***(toplam)***		
İletişimsel etik	,251**	,244**	,279**	,462**	,380**
İklimsel etik	,218**	219**	,226**	,408**	,329**
Karar vermede etik	,132	,172*	,206**	,363**	,263**
Davranışsal etik	,229**	,196**	,205**	,419**	,321**
Etik liderlik (toplam)	**0,232***	**,231****	**,256****	**,455****	**,359****

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2 – tailed).

Korelasyon analizi sonucunda korelasyon katsayısı 1.00 değerini aldığı zaman mükemmel pozitif ilişkinin olduğunun göstergesidir. Katsayı -1.00 ise mükemmel negatif ilişkinin olduğunu ve 0.00 ise ilişkinin olmadığını göstermektedir. Korelasyon katsayısı mutlak değer şeklinde bir değer sahip ise; 0.70-1.00 arası "yüksek", 0.70-0.30 arası "orta" ve 0.30-0.00 arasında ise "düşük" düzeyde ilişkinin olduğunu ifade etmektedir (Büyüköztürk, 2012). Tablo 13'de etik liderliğin "iletişimsel etik" boyutu ile öğretmen özerkliğinin "öğretme süreci özerkliği", "öğretim programı özerkliği" ve "mesleki gelişim özerkliği" boyutları arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktayken; "mesleki iletişim özerkliği" boyutu ve öğretmen özerkliğinin toplam ölçek puanı arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Etik liderliğin "iklimsel etik" boyutu ile öğretmen özerkliğinin "öğretme süreci özerkliği", "öğretim programı özerkliği" ve "mesleki gelişim özerkliği" boyutları arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktayken "mesleki iletişim özerkliği" boyutu ve öğretmen özerkliğinin toplam ölçek puanı arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Etik liderliğin "karar vermede etik" boyutu ile öğretmen özerkliğinin "öğretme süreci özerkliği", "öğretim programı özerkliği" ve "mesleki gelişim özerkliği" boyutları ve öğretmen özerkliğinin toplam ölçek puanı arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktayken "mesleki iletişim özerkliği" boyutu ile orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Etik liderliğin "davranışsal etik" boyutu ile öğretmen özerkliğinin "öğretme süreci özerkliği", "öğretim programı özerkliği" ve "mesleki gelişim özerkliği" boyutları arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktayken "mes-

leki iletişim özerkliği" boyutu ve öğretmen özerkliğinin toplam ölçek puanı arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır Tablo 13 incelendiğinde, öğretmenlerin etik liderliğin toplam ölçek puanına ilişkin algılarıyla öğretmen özerkliğinin toplam ölçek puanına ilişkin algıları arasında "orta" düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişkinin var olduğu görülmektedir. Korelasyon düzeyi incelendiğinde (r^2=0,359; p=0,000<0.05) aralarında pozitif yönde ve "orta" düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Yukarıda ifade edilen bulgulara göre okul müdürlerinin etik liderlik özellikleri arttıkça ya da etik liderliğe göre davranışlar sergiledikçe öğretmen özerkliğinin de pozitif olarak etkileneceğini söyleyebiliriz. Bu bulgulardan hareketle neden-sonuca dayalı bir yorumlama yapmak yanlış olur. Bu bulgular, değişkenlerin beraber hangi yön ve düzeyde değişiklik gösterdiğine ilişkin veri sağlamaktır.

Etik Liderliğin Öğretmen Özerkliğini Yordaması: Etik liderlik ve öğretmen özerkliği arasında bir ilişkiye bakmak için basit regresyon analizi yapılmış ve analiz sonuçlarına ilişkin yorumlar Tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14**.** *Etik Liderliğin Öğretmen Özerkliğine İlişkin Anova Tablosu.*

Model		Sum Of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
	Regression	11,138	1	11,138	31,59	,000b
1	Residual	75,096	213	0,353		
	Total	86,234	214			

a.Dependent Variable: Öğretmen özerkliği ölçek ortalama.

b.Peridictors:(Constant), iletişimsel_etik_ort, iklimsel_etik_ort, karar _etik_ort, davranışsal_etik_ort

Anova (tek yönlü varyans analizi) tablosu incelendiğinde, etik liderliğin öğretmen özerkliği üzerine etkisi % 5 anlam seviyesine göre "sig" değeri 0.000<0.05 olduğundan dolayı oluşturulmuş modelin anlamlı bir model olduğunu ifade edebiliriz.

Tablo 15. *Etik Liderliğin Öğretmen Özerkliğine İlişkin Regresyon Analizi*

Değişken	***β***	**Standart Hata**	**t**	**p**
Sabit	2,960	0,189	16,087	0,000
Etik Liderlik	,259	0,046	5,621	0,000
R= 0,359	R^2= 0,129			
	p=0,000			

Öğretmen Özerkliği = 2,960+0,259∗Etik Liderlik

Modelde bulunan katsayılar üzerinden Tablo 15 incelendiği zaman, katsayılardaki anlamlılık için t testi sonucunda öğretmen özerkliği katsayısının % 5 anlamlı olma düzeyine göre anlamlı olduğu (P<0.05) saptanmıştır. Tablo 15'de etik liderlik ve öğretmen özerkliği arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bulgulara göre etik liderlikteki artış öğretmen özerkliğindeki artışın % 12,9'unu açıklayabilmektedir. Yani öğretmen özerkliğinin % 12,9' u etik liderlikle açıklanabilir. Ortaya çıkmış olan bu sonuç araştırmada yanıt bulmaya çalıştığımız ortaöğretim müdürlerinin etik liderlik özellikleri ile öğretmen özerkliği arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu açık bir şekilde göstermektedir.

4. Sonuç ve Tartışma

Araştırmadaki bulgular doğrultusunda şu sonuçlar elde edilmiştir: Van ilinin Edremit, Saray ve Özalp ilçelerinden araştırmaya katılan ortaöğretim öğretmenlerinin etik liderlik ve alt boyutlarına ilişkin algılarında en yüksek ortalaması olan boyut "Karar Vermede Etik" (3,97) boyutu iken; en düşük ortalaması olan boyut "İklimsel Etik" (3,80) boyutudur. Araştırmaya katkı sağlayan öğretmenlerin, etik liderliğe ilişkin algıları (3,89 $\mp$ 0,87) düzeyinde ve yüksektir. Ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin etik liderlik algıları yüksek düzeydedir. Sağlam (2017)'in yapmış olduğu araştırmanın sonuçlarına baktığımızda da etik liderliğe ait boyutlardan ortalaması en düşük olan iklimsel etik ($\bar{X}$= 3,60) boyutudur. Konak (2014)'ın yapmış olduğu araştırmada da iklimsel etik boyutunun daha az ifade edildiği görülmektedir. Helvacı (2010) Uşak il merkezi ve ilçelerinde yapmış olduğu araştırmasında iklimsel etik boyutun ortalamasının en düşük olduğunu, karar vermede etik boyutunun ortalamasının en yüksek olduğunu saptamıştır. Bu sonuçlar bu çalışmadaki bulguları desteklemektedir. İskele (2009) yapmış olduğu araştırmasında diğer boyutlarla karşılaştırıldığı zaman en düşük ortalamaya sahip olan boyutun "iklimsel etik" ($\bar{X}$ =3,66) boyutu olduğunu saptamıştır. Toytok (2014)'un çalışmasında da öğretmelerin etik liderlikle ilgili tüm boyutlara "katılıyorum" görüşünü belirttiği ayrıca bu çalışmada olduğu gibi en yüksek düzeyde algılanan boyutun "karar vermede etik" olduğu ve en az düzeyde algılanan boyutun ise "iklimsel etik" olduğu ifade edilmiştir. Ünververdi (2016)'nın yapmış olduğu çalışmanın sonucunda ise bu çalışmanın aksine "karar vermede etik" boyutu en az ortalamaya sahip boyut olmuştur. Gülcan, Kılıç ve Çepni (2012)'nin çalışmasında ise en üst düzeyde algılanan boyut "davranışsal etik" boyutudur. Gültekin (2008)'in çalışmasında da iklimsel etik boyutu yeterli düzeyde saptanmış fakat karar vermede etik, davranışsal etik ve iletişimsel etik iyi düzeyde saptanmıştır. Haban (2018), çalışmasında en yüksek algılanan düzeyin "karar vermede etik" ($\bar{X}$ =4,00) olduğu sonucunu bulmuştur. Ayrıca çalışmasındaki iklimsel etik ortalaması ($\bar{X}$=3,78) bu çalışmadaki iklimsel etik türünün ortalamasına çok yakındır. Yukarıda elde edilmiş olan sonuçlar bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Genel anlamda bu çalışmadaki öğretmenlerin okul müdürlerini "katılıyorum" aralığında etik bulduğunu ifade edebiliriz.

Araştırmanın sonucunda, iletişimsel etik ile ilgili en yüksek düzeyde katılımın "etrafındaki insanlara saygı gösterir ($\bar{X}$=4,20), öğretmenler arasında arabozucu değildir ($\bar{X}$ =4,07) ve öğretmenleri sahip oldukları kişisel özelliklerinden dolayı yargılamaz ($\bar{X}$=4,07) maddeleri olduğuna ulaşılmıştır. Diğer maddelere oranla ortalaması daha düşük düzeyde algılanan maddeler ise "hatalarını kabul eder ($\bar{X}$=3,66), insanlara eşit davranır (3,71) ve öğretmenlere adaletli davranır (3,73)" maddeleridir. Ünverdi (2016)'in çalışmasında da "öğretmenler arasında arabozucu değildir ($\bar{X}$=3,74) ve etrafındaki insanlara saygı gösterir ($\bar{X}$=3,72)" maddelerine en yüksek katılım sağlanmıştır. Ayrıca bu çalışmadaki en düşük düzeyde algılanan maddeler "hatalarını kabul eder ($\bar{X}$=3,18) ve insanlara eşit davranır (3,37)" maddeleridir. Emirbey (2017)'in çalışmasında ise en yüksek düzeyde algılanan madde "etrafındaki insanlara saygı gösterir (4,00)" maddesidir. Diğer araştırmacıların elde etmiş oldukları sonuçlar bu çalışmayı desteklemektedir. Sonuç olarak araştırmaya katılan öğretmenler okul müdürlerinin "iletişimsel etik" türünde "hatalarını kabul eder, insanlara eşit davranır ve öğretmenlere adaletli davranır" maddelerine diğer maddelere oranla daha az katılım sağlamışlardır.

İklimsel etik türünde ise en yüksek düzeyde katılım "kendi işlerini sorumluluk duygusu içinde yapar ($\bar{X}$=4,25), öğretmenleri teşvik eder ($\bar{X}$=3.99) ve öğrenme konusunda isteklidir ($\bar{X}$=3,82)" maddelerine olmuştur. Ortalaması diğerlerine göre daha düşük olan maddeler ise " öğretmenlerin başarısını adaletli bir şekilde ödüllendirir ($\bar{X}$=3,59), tartışmalar için özgür ortamlar yaratır ($\bar{X}$=3,63) ve öğretmenlerin yaratıcılığının ortaya çıkması için uygun ortam hazırlar ($\bar{X}$=3,70)" maddeleridir. Erdoğan (2018), iklimsel etik boyutunda yüksek düzeyde algılanan maddelerin "kendi işlerini sorumluluk duygusu içinde yapar ($\bar{X}$=4,42) ve öğrenme konusunda isteklidir ($\bar{X}$=4,25)" maddeleri olduğunu saptamıştır. Ünverdi (2016)'nin çalışmasında da iklimsel etik türünde bu iki madde en yüksek düzeyde algılanmıştır. Ayrıca çalışmada diğer maddelere oranla daha düşük katılımın olduğu maddeler "öğretmenlerin başarısını adaletli bir şekilde ödüllendirir ($\bar{X}$=3,15), tartışmalar için özgür ortam yaratır ($\bar{X}$=3,21) ve öğretmenlerin yaratıcılığının ortaya çıkması için uygun ortam hazırlar ($\bar{X}$=3,29)" maddeleri olduğunu saptamıştır.

Karar vermede etik alt boyutunda ise en yüksek düzeyde algılanan maddeler "politik konular üzerinden fayda amaçlı faaliyetlerde bulunmaz ($\bar{X}$=4,14), çözümler üretmede kararlı ve sistemli yaklaşır ($\bar{X}$=4,08) ve ekonomik alanda kişisel kazanç sağlayıcı faaliyetlerde davranmaz ($\bar{X}$= 3,99)" maddeleridir. Diğerlerine göre daha düşük ortalamaya sahip olan maddeler ise "dini konular üzerinden fayda amaçlı faaliyetlerde bulunmaz ($\bar{X}$=3,86), okulda alınan kararları etkili biçimde uygular ($\bar{X}$=3,87) ve okulda yapılan işlerde kriter ve standartlar belirler ($\bar{X}$=3,91) maddeleridir. Ünverdi (2016)'nin çalışmasında karar vermede etik boyutunda en düşük ortalamaya sahip madde "dini konular üzerinden fayda amaçlı faaliyetlerde bulunmaz ($\bar{X}$= 3,22)" maddesidir. Bu sonuç bu çalışma ile aynı doğrultudadır. Emirbey (2017)'in çalışmasında ise bu çalışmadaki gibi "dini konular üzerinden fayda amaçlı faaliyetlerde bulunmaz ($\bar{X}$=3,88)" maddesi karar vermede etik boyutunda diğer maddelere göre daha düşük ortalamaya sahiptir. Fakat "çözümler üretmede kararlı ve sistemli yaklaşır ($\bar{X}$=3,47)" maddesi en düşük ortalamaya sahiptir. Bu çalışmada ise bu madde daha yüksek ($\bar{X}$=4,08) algılanmıştır. Bunun altında yatan neden çalışmaların farklı bölgelerde ve farklı kişilik özelliklerine sahip öğretmenlere uygulanması olabilir.

Davranışsal etik türünde ise en yüksek düzeyde algılanan üç madde "içinde bulunduğu toplumun değerlerine saygı gösterir ($\bar{X}$=4,13), dürüst davranır ($\bar{X}$=3,99) ve doğru sözlüdür ($\bar{X}$=3,98)" maddeleridir. Daha az ortalamaya sahip maddeler ise "tüm koşullarda gerçeği söyler ($\bar{X}$=3,71), kendi kendini değerlendirir ($\bar{X}$=3,76) ve olaylar karşısında cesaretli davranır ($\bar{X}$=3,84)" maddeleridir. Erdoğan (2018)'nın çalışmasında da bu çalışmaya benzer bir şekilde "içinde bulunduğu toplumun değerlerine saygı gösterir ($\bar{X}$=4,44), dürüst davranır ($\bar{X}$=4,40) ve doğru sözlüdür ($\bar{X}$=4,40)" maddelerinin ortalaması yüksek düzeydedir. Ünverdi (2016)'nin çalışmasındaki davranışsal etik boyutunda en düşük ortalamaya sahip maddeler "kendi kendini değerlendirebilir ($\bar{X}$=3,28), tüm koşullarda gerçeği söyler ($\bar{X}$=3,42) ve olaylar karşısında cesaretli davranır ($\bar{X}$=3,49)" maddeleridir. Ortaya çıkan bu sonuçlar bu çalışma ile de aynı doğrultudadır. Sonuç olarak bu çalışmaya katılan öğretmenler davranışsal etik türünde okul müdürleriyle ilgili "tüm koşullarda gerçeği söyler, kendi kendini değerlendirebilir ve olaylar karşısında cesaretli davranır" ifadelerinin bulunduğu maddeleri diğerler maddelere göre daha az tercih ettiklerini söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin "görev yaptıkları ilçenin statüsü" değişkenine

göre etik liderlik algılarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Etik liderliğin toplam ölçek puanında ve tüm alt boyutlarda merkezi olmayan ilçelerde çalışan öğretmenlerin ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin etik liderlikle ilgili algılarında "cinsiyet" değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Etik liderliğin toplam ölçek puanına bakıldığında "erkek" öğretmenlerin ortalamaları daha yüksektir. Sonuç olarak erkek ve kadın öğretmenlerin etik liderlik algıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Çelik (2013)'in çalışmasında da etik liderlik algısına ilişkin puanların erkeklerin lehine olduğu görülmektedir. Kadınların daha duygusal davranma olasılıklarının bulunması, erkek yöneticilerin fazla oluşu (Toytok, 2014) ve kadınların olayları farklı değerlendirebileceği sebebiyle cinsiyete ilişkin farklılıkların olabileceğini ifade edebiliriz.

Katılımcıların etik liderliğe ilişkin algıları "yaş" değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. "İletişimsel Etik" alt boyutunda 26-30 yaş aralığındakiler ile 36 yaş ve üstü aralığındakiler arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. 36 yaş ve üstü aralığındakilerin ortalamaları daha yüksektir. "İklimsel etik, karar vermede etik, davranışsal etik" alt boyutları ve etik liderlik toplam ölçek puanında 26-30 yaş aralığı ve 31-35 yaş aralığı arasında, anlamlı bir farklılık vardır. Bu farklılık 31-35 yaş aralığındakilerin lehinedir. Etik liderliğin toplam ölçek puanına bakıldığında da "yaş" değişkenine göre anlamlı bir farklılık söz konusudur. Uğurlu (2012)'nun çalışmasında da etik liderlik algıları yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır (F=3,43 ,033<0,05). Ayrıca Uğurlu, yaş ilerledikçe etik liderlik algısının yükseldiğini ifade etmektedir. Küçükkaraduman (2006) yapmış olduğu çalışmasında da yaşı ilerlemiş öğretmenlerin yöneticilerin özelliklerini daha "etik " algıladığını ifade etmiştir. Bu çalışmanın bulguları da incelendiğinde benzer sonuçların bulunduğunu ve paralellik gösterdiğini söyleyebiliriz. Haban (2018)'nın çalışmasında da 41 yaş ve üstü öğretmenlerin ortalamaları diğer yaş grubundaki öğretmenlere göre daha yüksektir. Yoldaş (2018)'ın çalışmasında da öğretmenlerin yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmadığını saptamıştır. Bu bulgular bu çalışmanın bulgularıyla paralellik göstermemektedir. Yaş ilerledikçe insanların beklentilerinin düşmesi ve hayata pozitif bakma ihtimali farklılığın oluşmasında etkili olmuş olabilir.

Araştırmaya katılan tüm öğretmenlerin öğretmen özerkliği ve alt boyutlarına ilişkin algılarında ortalaması en yüksek olan boyut "Öğretme Süreci Özerkliği" (4,12) boyutu iken; ortalaması en düşük boyut ise "Mesleki Gelişim Özerkliği" (3,46) boyutudur. Araştırmaya katkı sağlayan öğretmenlerin, öğretmen özerkliği toplam ölçek puan göre algıları (3,96 ∓ 0,63) yüksek düzeydedir. Çolak ve Altınkurt (2017)'un çalışmasında da öğretmenlerin genel olarak yüksek düzeyde özerklik gösterdiği (3,95±0,60) ayrıca mesleki gelişim boyutunun diğer boyutlara kıyasla daha az algılandığı (3,39±1.04) görülmektedir. Bu çalışmada "öğretme süreci özerkliği" (4,23 ± 0.60), "öğretim programı özerkliği" (3,91±0.82), "mesleki iletişlim özerkliği" (4,02±0.88) düzeyindedir. Bu sonuç bu çalışmayı da desteklemektedir. Buna göre öğretim süreci özerkliği, öğretim programı özerkliği ve mesleki iletişim özerkliğinde iki çalışmada da yüksek ortalamalar saptanmıştır. Her iki çalışmada da "mesleki gelişim özerkliği" boyutu en az ortalamaya sahiptir. Yorulmaz ve ark. (2018) çalışmasında da öğretme süreci özerkliği diğer alt boyutlara göre daha yüksek algılanmıştır. Bu sonuç bu çalışma ile paralellik göstermektedir.

Katılımcıların öğretmen özerkliğine ilişkin algılarında "Okul Türü" değişkenine gö-

re anlamlı bir fark bulunmaktadır. "Öğretme Süreci Özerkliği" alt boyutunda Fen-Anadolu liseleri ile meslek liselerindeki öğretmenler arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Fen-Anadolu liselerindekilerin ortalaması daha yüksektir. Ayrıca meslek liseleri ve imam hatip liseleri arasında da anlamlı bir farklılık vardır. İmam hatip liselerindekilerinin ortalaması daha yüksektir. "Öğretim Programı Özerkliği" alt boyutunda Fen-Anadolu ve meslek liselerindeki öğretmenler arasında, meslek liselerindeki öğretmenler ve imam hatip liselerindeki öğretmenler arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. "Mesleki Gelişim Özerkliği" alt boyutunda meslek liselerindeki öğretmenler ve imam hatip liselerindeki öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. İmam hatip liselerinde görev yapanların ortalamaları daha yüksektir. "Mesleki İletişim Özerkliği" alt boyutunda herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Öğretmen özerkliği toplam ölçek puanında ise Fen-Anadolu liselerindeki öğretmenlerle meslek liselerindeki öğretmenler arasında, meslek liselerindeki öğretmenlerle imam hatip liselerindeki öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Öğretmen özerkliği toplam ölçek puanında Fen ve Anadolu liseleri ile İmam hatip liselerindeki öğretmenlerin ortalama değerleri aynıdır. Meslek liselerinde ise ortalama biraz daha düşüktür. Şentürken (2018)'in çalışmasında da okul türüne göre öğretmenlerin özerklik algıları faklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Çalışmada mesleki iletişim boyutunun okul türüne göre farklılık göstermemesi bu çalışma ile örtüşen bir sonuçtur. Ayrıca mesleki gelişim özerkliği alt boyutunda meslek liseleri ve imam hatip liseleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu sonuçlar bu çalışmayla paralellik göstermektedir. Fen-Anadolu liselerindeki öğrencilerin akademik becerilerinin daha yüksek olması ayrıca bazı Fen liselerinin materyal, araç-gereç açısından daha iyi olması öğretmenlerin kendilerini özerk hissetmelerinde etkili olmuş olabilir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin öğretmen özerkliği algılarında "görev yapılan ilçelerin statüsü" değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. "öğretim programı özerkliği ve mesleki gelişim özerkliği" alt boyutlarında ve öğretmen özerkliği toplam ölçek puanında merkez ilçede görev yapanlar ile merkez ilçe statüsünde olmayan ilçelerde görev yapan öğretmenlerin arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Merkez ilçe statüsünde olmayan ilçelerde görev yapan öğretmenlerin ortalamaları daha yüksektir. Öğrenci ihtiyaçlarına göre programı şekillendirdiği zaman merkeze uzak ilçelerde çalışan öğretmenlerin daha az dış etkenlerden etkileneceğini düşünmesi özerkliği arttırmış olabilir.

Van ilinin üç ilçesinde görevli öğretmenlerin, etik liderliğin toplam ölçek puanına ilişkin algıları ve öğretmen özerkliğinin toplam ölçek puanına ilişkin algıları arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Korelâsyon incelendiğinde (r^2=0,359; p=0,000<0.05) pozitif ve orta seviyede bir ilişkinin var olduğu görülmektedir. Sonuç olarak ortaöğretimdeki okul müdürlerinin etik liderlik özellikleri arttıkça öğretmen özerkliği de pozitif olarak etkilenecektir. Yazıcı ve Akyol (2017) yaptıkları çalışmalarında genel olarak okul müdürlerinin liderlik davranışları ile öğretmen özerkliği arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalışmışlardır. Muğla il merkezi ve ilçelerinde gerçekleştirmiş oldukları çalışmanın sonucunda okul müdürlerinin liderlik davranışlarıyla öğretmen özerkliği arasında pozitif ve negatif ilişkiler saptamışlardır. Bu çalışmada da okul müdürlerinin etik liderlik özellikleri ve öğretmen özerkliği arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Etik liderlik ve öğretmen özerkliği arasında pozitif doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. Bundan hareketle etik liderlikteki artış öğretmen özerkliğindeki artışın % 12,9'unu açıklayabilmektedir. So-

nuç olarak öğretmen özerkliğinin % 12,9'u etik liderlikle açıklanmaktadır.

KAYNAKÇA

Çelik, N. (2013). *Ortaöğretim kurumlarının yöneticilerinin etik liderlik anlayışı ile kurum çalışanlarının örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki (Bursa ili örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.

Çelik, S. (2016). *Resmi liselerde dağıtılan liderlik ile öğretmen özerkliği arasındaki ilişkinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Elazığ ili örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi].Hacettepe Üniversitesi.

Çolak, İ. ve Altınkurt, Y. (2017). Okul iklimi ve öğretmenlerin özerklik davranışları arasındaki ilişki. *Eğitim Yönetimi: Teori ve Uygulama*, 23 (1), 33-71.

Efendi, M. (2018). *Yerel turistlerin paket turlarda yaptıkları etik dışı davranışların ve bu davranışlar için etik kodların belirlenmesi*. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yüksek lisans tezi.

Emirbey, A.R. (2017). *Etik yöneticilik davranışları ile okul yöneticilerinin öğretmen motivasyonu arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi.

Erdoğan, H.Ş. (2018). *Öğretmenlere göre ortaokul müdürlerinin etik liderlik özellikleri ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gülcan, M.G., Kılınç, A.Ç. Ve Çepni, O. (2012). İlköğretim okulu müdürlerinin etik liderlik davranışını gösterme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,* 10 (1), 123-142.

Gültekin, M. (2008). *İlköğretim okulu yöneticilerinin etik liderlik davranışını gösterme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Haban, M.M. (2018). Ortaokul kurum yöneticilerinin etik liderlik düzeylerinin öğretmen algıları bağlamında incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (70), 434-451.

İskele, A. (2009). *İlköğretim okulu yöneticilerinin etik liderlik davranışlarının okullardaki yaratıcı iklime etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.

Karasar, N. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Akademik Yayıncılık.

Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayıncılık Dağıtım.

Konak, M. ve Erdem, E. (2014). İlköğretim okulu yöneticilerinin etik liderlik davranışları ile çatışma yönetimi stratejileri arasındaki ilişki öğretmen görüşlerine göre. *Eğitim Yönetimi: Teori ve Uygulama,* 21 (1), 69-91.

Küçükkaraduman, E. (2006). *İlköğretim okulu müdürlerinin etik davranışlarının incelenmesi (Ankara İli, Mamak İlçesi Örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Levent, A.F. (2019). *Eğitimde etik ve etik (Ed.).* Nobel Akademik Yayıncılık.

Mahmutoğlu, A. (2011). Türkiye yönetiminde merkezi yönetim-yerel yönetim-sivil ilişkilerinin geleceği. *Türk İdari Dergisi*, 741-472.

Özen, Y. ve Gül, A. (2007). Sosyal ve eğitim bilimleri araştırmalarında evren örnekleme problemi. *KKEFD / JOKKEF*, 15,394-422.

Özlem, D. (2019). *Etik, ahlak felsefesi.* Notos Kitap Yayınevi.

Şentürken, C. (2018). *Ortaöğretim öğretmenlerinin özerklik davranışları ile iş doyumları arasındaki ilişki.* Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Yüksek lisans tezi.

Toytok, E.H. (2014). *Öğretmenlerin algılarına göre okul yöneticilerinin etik liderlik davranışlarının örgüt kültürüne etkisi (Düzce ili örneği)* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Uğurlu, C.T. (2012). İlkokul öğretmenlerinin yönetici etik liderlik davranışı algıları. *C.Ü Sosyal Bilimler Dergisi*, 36 (2). 203-213.

Ünverdi, D. (2016). *Okul yöneticilerinin etik liderlik davranışları ile öğretmenlerin iş doyumları arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi].

Yazıcı, A.Ş. ve Akyol, B. (2017). Okul müdürlerinin liderlik davranışları ile öğretmen özerkliği arasındaki ilişki. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi,* 4(10), 189-208.

Yabin, Ö. (2015). *Öğretmenlerin algılarına göre, ortaöğretim okulu yöneticilerinin etik liderlik davranış düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi].

Yağmur, A. (2013). *Etik liderlik ve etik iklimin etik dışı davranışlar üzerindeki etkisi: ampirik bir çalışma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, E. (2005). Okullarda örgütsel güven ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 567-580.

Yoldaş, A. (2018). *Okul yöneticilerinin etik liderlik davranışlarının öğretmenlerin örgütsel adalet algıları üzerindeki etkilerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yorulmaz, Y. İ., Çolak, İ. ve Sağlam, A. Ç. (2018). Öğretmenlerin yapısal ve psikolojik güçlendirme ile özerklik davranışı arasındaki ilişki. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi,* 8 (2), 97-112.